

Minister Funduszy i Polityki Regionalnej

Katarzyna Pełczyńska-Nałęcz

Warszawa, data: 18 lipca 2024 r.

znak sprawy: DSR-VIIa.054.3.2024.EO

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu RP

**Dotyczy: odpowiedzi na interpelację nr 3116 Pana Posła Daniela Milewskiego
w sprawie obszarów największej koncentracji problemów rozwojowych
i zagrożonych trwałą marginalizacją**

Szanowny Panie Marszałku,

odpowiadając na interpelację Pana Posła Daniela Milewskiego, w której zostały postawione pytania dotyczące obszarów największej koncentracji problemów rozwojowych i zagrożonych trwałą marginalizacją, których kumulacja występuje głównie w pasie północnej i wschodniej części kraju, przedstawiam następujące informacje.

Pytanie nr 1. Jakie działania podejmuje rząd, aby przeciwdziałać marginalizacji gmin wiejskich i małych miast w północnej i wschodniej części kraju?

Prowadzona przez Rząd polityka rozwoju koncentruje się na rozwoju zrównoważonym terytorialnie, który efektywnie wykorzystuje lokalne zasoby i potencjały różnego typu terytoriów, zarówno metropolii, małych miast i obszarów wiejskich, jak i obszarów peryferyjnych. W szczególności jednak wspierany jest rozwój obszarów słabszych gospodarczo, które są mniej odporne na zjawiska kryzysowe i nie potrafią samodzielnie zbudować swojego potencjału rozwojowego, a więc gmin wiejskich i małych miast w północnej i wschodniej części kraju. Krajowe dokumenty strategiczne, takie jak Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) i Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 w ramach celu dotyczącego zwiększenia spójności terytorialnej wskazały obszary strategicznej interwencji (OSI), jako te które ze względu na koncentrację czynników społeczno-gospodarczych

negatywnie wpływających na ich dynamikę rozwoju wymagają szczególnych mechanizmów wsparcia. Są to: obszary zagrożone trwałą marginalizacją, miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, wschodnia Polska i Śląsk.

Zgodnie z przyjętą polityką w swoich działaniach Rząd podejmuje różne inicjatywy, zarówno ze środków krajowych jak i z funduszy Unii Europejskiej, aby przeciwdziałać marginalizacji gmin wiejskich i małych miast, w tym dwóch typów OSI, tj. miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze i gminy zagrożonych trwałą marginalizacją, które licznie występują w północnej i wschodniej części kraju.

W ramach programów i instrumentów wsparcia perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027 realizowana jest trzecia edycja programu dla makroregionu Polski Wschodniej, tj. program Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 (dalej: FEPW). Zakres terytorialny programu obejmuje 5 województw Polski wschodniej (lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie) oraz region statystyczny mazowiecki regionalny (część województwa mazowieckiego (bez Warszawy i 9-ciu otaczających ją powiatów)). Celem programu FEPW jest wsparcie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw z makroregionu Polski Wschodniej, zwiększenie atrakcyjności miast i podniesienie jakości życia mieszkańców w dobie zmian klimatu, oraz zwiększenie dostępności transportowej Polski Wschodniej oraz rozwój społeczno-gospodarczy dzięki turystyce. Budżet programu wynosi 2,65 mld euro.

Kluczowe dla rozwoju samorządów lokalnych w północnej i wschodniej części kraju są również interwencje w ramach celu Polityki Spójności UE nr 5 „Europa bliższa obywatelom”, które są wdrażane w ramach 16 programów regionalnych. Działania te mogą w szczególności mieć formę: instrumentów terytorialnych (ZIT, IIT lub RLKS), dedykowanych naborów, lub preferencji, określonych w programie regionalnym. Rząd zobowiązał w kontraktach programowych wszystkie zarządy województw do wsparcia rozwoju obszarów wiejskich oraz powiązań miasto-wieś i przeznaczenia w ramach programów regionalnych na te działania możliwie wysokiej kwoty, średnio nie mniej niż 18,86% środków EFRR i EFS+ danego programu regionalnego, co daje ok. 5,6 mld euro łącznie w ramach wszystkich programów regionalnych. Dodatkowo, przeznaczono z budżetu państwa środki w wysokości 1,6 mld euro na dofinansowanie wkładu krajowego projektów realizowanych przez samorządy lokalne w ramach programów regionalnych. Jest to odpowiedź na problemy wielu małych miast i obszarów wiejskich z wygenerowaniem wkładu własnego w realizacji projektów rozwojowych, które są finansowane z środków UE.

Pytanie nr 2. Jakie programy wsparcia finansowego są dostępne dla gmin wiejskich i małych miast zagrożonych trwałą marginalizacją, aby poprawić ich infrastrukturę transportową?

Wykluczenie komunikacyjne dotyczy wielu mieszkańców terenów wiejskich i małych miast, w szczególności dzieci, młodzieży ze szkół ponadpodstawowych,

niepełnosprawnych, a także seniorów. Wyzwania w organizacji transportu publicznego na obszarach wiejskich i w małych miastach wynikają z niskiego i rozproszonego popytu, większych odległości, a także wyższego kosztu.

Dostępność transportowa obejmuje zarówno kwestię transportu indywidualnego, jak i zbiorowego. Sprawy lokalnego transportu drogowego są zadaniem własnym gminy. Natomiast w myśl ustawy o publicznym transporcie drogowym organizatorami publicznego transportu drogowego są jednostki samorządu terytorialnego.

Rząd, dostrzegając potrzebę poprawy dostępności transportowej, w tym infrastruktury drogowej oraz infrastruktury towarzyszącej, przyczyniających się do wzrostu bezpieczeństwa ruchu drogowego, a także odpowiadając na postulaty samorządów lokalnych w tym zakresie, realizuje programy wsparcia finansowego dla gmin wiejskich i małych miast zagrożonych trwałą marginalizacją.

Wdrażane są programy wieloletnie finansowane z budżetu państwa, które koordynuje minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego. Są to:

1. program wieloletni pod nazwą „Rządowy program rozwoju północno-wschodnich obszarów przygranicznych na lata 2024-2030”, przyjęty przez Radę Ministrów uchwałą nr 19 w dniu 25 marca 2024 r.

Celem Programu jest poprawa jakości życia mieszkańców północno-wschodnich obszarów przygranicznych Rzeczypospolitej Polskiej oraz ograniczenie negatywnych skutków inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę oraz stworzenie trwałych podstaw umożliwiających rozwój społeczno-gospodarczy z poszanowaniem środowiska naturalnego. Beneficjentami Programu są JST bezpośrednio przylegające do granicy północno-wschodniej z województw: warmińsko-mazurskiego, podlaskiego, podkarpackiego i lubelskiego (powiaty: bialski, włodawski, chełmski, hrubieszowski, tomaszowski, miasta: Biała Podlaska, Chełm). Budżet Programu, to kwota 500 mln zł w latach 2024–2030.

Program realizowany jest poprzez działania:

Działanie 1: Poprawa infrastruktury drogowej oraz infrastruktury towarzyszącej i poprawa bezpieczeństwa drogowego;

Działanie 2: Zielona i niebieska infrastruktura dla ochrony środowiska naturalnego;

Działanie 3: Stworzenie warunków do rozwoju zrównoważonej turystyki w oparciu o endogeniczne potencjały;

Działanie 4: Działania służące poprawie stanu infrastruktury edukacyjnej, zdrowotnej i społecznej w celu zwiększenia dostępności lub jakości usług publicznych.

2. program wieloletni pod nazwą „Rządowy program na rzecz zwiększania szans rozwojowych Ziemi Słupskiej na lata 2019-2026”, przyjęty przez Radę Ministrów uchwałą nr 117/2019 w dniu 7 października 2019 r.

Za realizację Programu odpowiada wojewoda pomorski, natomiast Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej odpowiada za jego koordynację. Budżet Programu na lata 2020-2026 wynosi 335 mln zł. Program realizuje trzy cele szczegółowe:

- poprawę dostępności transportowej Ziemi Słupskiej oraz zwiększenie mobilności i wzrost bezpieczeństwa ruchu drogowego;
- podniesienie jakości życia mieszkańców Ziemi Słupskiej;
- wzrost atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej Ziemi Słupskiej.

W latach 2020-2024 ze środków pochodzących z tego Programu finansowe wsparcie otrzymało 60 zadań. Na ich realizację przeznaczono z dotacji celowej budżetu państwa w sumie ponad 225 mln zł. Inwestycje realizowane w ramach 36 z tych zadań zostały już oddane do użytku mieszkańców. Zakończono m.in.:

- budowę oraz wyposażenie przedszkola z oddziałami wczesnoszkolnymi w miejscowości Włynkówko na terenie Gminy Słupsk,
- zwiększenie dostępności węzła transportowego w Słupsku o znaczeniu krajowym poprzez przebudowę ul. Zygmunta Augusta,
- rozwój infrastruktury drogowej Miasta Ustka poprzez budowę ul. Pogodnej w Ustce od ul. Wyszyńskiego do pl. Wolności,
- budowę dróg – ul. Kasztanowej i Świerkowej wraz z kanalizacją deszczową i oświetleniem na Osiedlu Północ w Dębnicy Kaszubskiej.

W ramach perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027 realizowanych jest wiele programów, które są skierowane na rozwój infrastruktury transportowej w gminach wiejskich i małych miastach zagrożonych trwałą marginalizacją. Kluczowe programy, to Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 (FEPW), Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW) i Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR).

Program FEPW, jako dodatkowy instrument Polityki Spójności UE, wzmacnia interwencję innych programów krajowych i regionalnych, w celu przyspieszenia tempa rozwoju obszaru strategicznej interwencji - Polski Wschodniej. Wsparcie programu skierowane jest między innymi do miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze, innych miast subregionalnych z podregionów z najwyższą kumulacją gmin zmarginalizowanych oraz obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją. W ramach programu realizowane są następujące działania poprawiające dostępność transportową miast i obszarów wiejskich:

1. Zrównoważona mobilność miejska

Beneficjentami projektów będą miasta powyżej 50 tys. mieszkańców (ustawowo zobligowani organizatorzy transportu miejskiego) czyli: miasta wojewódzkie Polski Wschodniej, miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz miasta subregionalne z podregionów z najwyższą kumulacją gmin zmarginalizowanych.

Wsparcie obejmuje zakup bezemisyjnego taboru, rozwój infrastruktury na potrzeby transportu zbiorowego, ruchu pieszego i rowerowego oraz łączenie różnych form transportu w postaci centrów przesiadkowych. Inwestycje obejmą również digitalizację systemu mobilności miejskiej (np. zarządzanie ruchem, wspólny bilet, informacja pasażerska).

2. Infrastruktura drogowa

Działanie dotyczy budowy i przebudowy dróg wojewódzkich. Celem realizowanych inwestycji będzie stworzenie niezbędnych połączeń do sieci TEN-T, przejść granicznych oraz innych gałęzi zrównoważonego transportu (np. terminali intermodalnych, węzłów kolejowych) oraz umożliwienie wykonywania codziennych przewozów publicznego transportu zbiorowego o charakterze użyteczności publicznej (dawny „PKS”). Ważnym elementem wsparcia będzie budowa lub przebudowa obwodnic oraz punktowe inwestycje poprawiające bezpieczeństwo ruchu. Ze względu na liniowy charakter inwestycji mają one potencjalne pozytywne oddziaływanie na obszary wiejskie i obszary zagrożone marginalizacją.

3. Ponadregionalna infrastruktura kolejowa

Wsparcie dotyczy przebudowy, modernizacji lub rewitalizacji linii kolejowych oraz przystanków i dworców kolejowych. Inwestycje obejmą wybrane odcinki linii kolejowych o dużym znaczeniu dla zwiększenia dostępności makroregionu w ramach sieci TEN-T, w tym łączących obszar Polski Wschodniej z regionami ościennymi.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020), w ramach którego są wdrażane (w terminie do 30 czerwca 2025 r.) operacje typu „Budowa lub modernizacja dróg lokalnych”, skierowany jest do gmin, powiatów lub ich związków. Pomoc na operacje była przyznawana w formie refundacji kosztów kwalifikowalnych w wysokości maksymalnie 63,63%, przy czym nie więcej niż 5 mln zł na beneficjenta. Operacje mogły być realizowane na obszarze należącym do gminy wiejskiej lub gminy miejsko-wiejskiej, z wyłączeniem miast liczących powyżej 5000 mieszkańców, lub gminy miejskiej, z wyłączeniem miejscowości liczących powyżej 5000 mieszkańców.

Postępowanie w sprawie przyznania pomocy prowadził samorząd województwa, a wybór operacji do realizacji dokonywany był na podstawie kryteriów krajowych (opracowanych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi) oraz kryteriów dotyczących specyfiki regionu (opracowanych przez samorzady województw).

W ramach przeprowadzonych naborów wniosków o przyzwanie pomocy (wg stanu na dzień 31 marca 2024 r.) złożono 6 638 wniosków na łączną kwotę ponad 10 mld zł. Pomoc przyznano na realizację 3 021 operacji na łączną kwotę ponad 4 mld zł. W ramach zakończonych (do 2023 r.) 2 338 operacji zmodernizowano drogi lokalne o długości 3 398,2 km oraz wybudowano drogi lokalne - o długości 261,3 km.

Pomoc na operacje związane z budową lub modernizacją dróg lokalnych została przekazana 1 256 jednostkom samorządowym, w tym 1 068 gminom i 188 powiatom. Zrealizowane operacje umożliwiły skorzystanie z ulepszonej infrastruktury ponad 2,75 mln użytkowników.

W ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR) trwają prace nad regulacjami krajowymi dotyczącymi wdrożenia interwencji I.10.10 Infrastruktura na obszarach wiejskich oraz koncepcji inteligentnych wsi obejmujących inwestycje infrastrukturalne, w tym transportowe, które w sposób oddolny, kompleksowy i innowacyjny pozwolą na rozwiązanie konkretnego problemu społeczności lokalnych. Np. problemu dotyczącego poprawy jakości życia ludności, ograniczenia niekorzystnych trendów demograficznych, podniesienia jakości usług publicznych, poszanowania środowiska przyrodniczego, zwiększenia zatrudnienia oraz włączenia cyfrowego.

W ramach przedmiotowej interwencji wysokość pomocy udzielonej na realizację operacji nie będzie mogła przekroczyć 10 mln zł a pomoc przyznaje się na operację o planowanej wysokości kosztów kwalifikujących się do wsparcia powyżej 1,5 mln zł.

Ponadto, nadzorowany przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa w ramach stosowania przepisów ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2024 r. poz. 589) może, w drodze umowy, nieodpłatnie przekazać na własność jednostce samorządu terytorialnego nieruchomości wchodzące w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, zajęte pod drogi gminne, powiatowe i wojewódzkie oraz grunty faktycznie wykorzystywane jako drogi. KOWR może przekazać również inne grunty z przeznaczeniem na te cele, pod warunkiem że jest to zgodne z ustaleniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, miejscowego planu rewitalizacji, miejscowego planu odbudowy lub ostateczną decyzją o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, a w przypadku braku miejscowego planu lub ostatecznej decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu - z ustaleniami planu ogólnego gminy.

Ponadto, środki finansowe uzyskane z gospodarowania mieniem Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, KOWR może przeznaczać na wsparcie przedsięwzięć mających na celu m.in. rozwój obszarów wiejskich. Wsparcia, udziela się w formie pożyczek, poręczeń, gwarancji kredytowych lub bezzwrotnej pomocy finansowej. Bezzwrotna pomoc finansowa, jest udzielana na podstawie umowy i może dotyczyć m.in. budowy, remontu oraz przebudowy dróg na nieruchomościach przekazanych przez KOWR na rzecz jednostek samorządu terytorialnego, bez uprzedniego doprowadzenia ich do należytego stanu technicznego.

Pytanie nr 3. Jakie konkretne kroki są podejmowane w celu rozwiązania problemów strukturalnych w rolnictwie w tych regionach?

W ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR) przewidziano wdrażanie interwencji I.11 Premie dla młodych rolników, której celem jest przyciąganie i wspieranie młodych rolników oraz ułatwienie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.

Interwencja „Premie dla młodych rolników” jest elementem realizacji strategii wymiany pokoleniowej w rolnictwie, wspiera rozpoczynanie i rozwój działalności rolniczej w gospodarstwie rolnym w zakresie wytwarzania nieprzetworzonych produktów rolnych, a także przygotowania do sprzedaży nieprzetworzonych produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie przez młodych rolników, zapewniając dostęp do kapitału niezbędnego w początkowej fazie prowadzenia gospodarstwa. Wsparcie w ramach tej interwencji może zostać przyznane osobie, która po raz pierwszy rozpoczyna prowadzenie działalności rolniczej w gospodarstwie rolnym jako jedyny kierujący.

Pomoc w ramach interwencji ma ułatwić przekazywanie gospodarstw następcom, którzy dzięki premii mogą rozwinąć, zmodernizować lub zrestrukturyzować produkcję prowadzoną przez rodziców lub rolnika sprzedającego gospodarstwo, a co za tym idzie mają większe możliwości podejmowania decyzji co do rozwoju przejmowanego gospodarstwa. Ta forma także ma wpływ na utrzymanie potencjału produkcyjnego w rolnictwie poprzez efektywne wzmocnienie procesu wymiany pokoleniowej i zapewnienie kapitału początkowego na rozwój gospodarstwa. Wsparcie ma charakter premii w wysokości 200 tys. zł.

Interwencja stanowi także kontynuację, wdrażanego w PROW 2014-2020, poddziałania „Pomoc w rozpoczęciu działalności gospodarczej na rzecz młodych rolników”, typ operacji „Premie dla młodych rolników”. Wsparcie miało formę premii w wysokości 150 tys. zł. W ramach wsparcia dla młodych rolników w PROW 2014-2020 dotychczas wydano 26 378 decyzji przyznających pomoc na kwotę 3 mld 369 mln zł, a płatności w wysokości 3 mld 208 mln zł trafiły dotychczas do 27 019 młodych rolników, w ramach których do końca 2023 r. zakupiono m.in. 32,8 tys. sztuk sprzętu ruchomego. Ponadto, beneficjenci wybudowali 364 i zmodernizowali 556 budynków produkcyjnych, zakupili 20,3 tys. ha użytków rolnych, 3,3 tys. sztuk zwierząt gospodarskich oraz założyli lub zmodernizowali 1 114 ha sadów lub plantacji wieloletnich. Zdecydowana większość wspartych gospodarstw zwiększyła skalę produkcji (14,9 tys. przypadków). W 7,1 tys. przypadków operacje doprowadziły do poprawy warunków higieny i bezpieczeństwa pracy.

W ramach PROW 2014-2020 wdrażano również operacje typu „Scalenie gruntów”. Celem scalenia gruntów jest tworzenie korzystniejszych warunków gospodarowania w rolnictwie i leśnictwie poprzez poprawę struktury obszarowej gospodarstw rolnych, lasów i gruntów leśnych, racjonalne ukształtowanie rozłogów gruntów, dostosowanie granic nieruchomości do systemu urządzeń

melioracji wodnych, dróg oraz rzeźby terenu. W ramach przedmiotowego typu operacji o uzyskanie wsparcia na realizację scalenia gruntów wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym mógł ubiegać się starosta. Pomoc na operacje była przyznawana w formie refundacji kosztów kwalifikowalnych w wysokości maksymalnie 100%, przy czym nie wyższej niż równowartość:

- 800 euro na 1 ha gruntów objętych postępowaniem scaleniowym w województwach dolnośląskim, lubelskim, małopolskim, podkarpackim, śląskim i świętokrzyskim, poniesionych na wykonanie prac scaleniowych;
- 650 euro na 1 ha gruntów objętych postępowaniem scaleniowym w pozostałych województwach, poniesionych na wykonanie prac scaleniowych;
- 2000 euro na 1 ha scalanych gruntów w województwach dolnośląskim, lubelskim, małopolskim, podkarpackim, śląskim i świętokrzyskim, poniesionych na wykonanie zagospodarowania poscaleniowego;
- 1900 euro na 1 ha scalanych gruntów w pozostałych województwach, poniesionych na wykonanie zagospodarowania poscaleniowego.

W ramach przeprowadzonych naborów wniosków (wg stanu na dzień 31 maja 2024 r.) pomoc przyznano na realizację 185 operacji na łączną kwotę prawie 2 mld zł.

Również w ramach PS WPR przewidziano wdrażanie interwencji w zakresie scaleń, tj. I.10.8 - Scalanie gruntów wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym. O pomoc będzie mógł ubiegać się powiat w wysokości do 100% kosztów kwalifikowalnych, przy czym nie więcej niż:

- 3 600 zł na 1 ha gruntów objętych postępowaniem scaleniowym w województwach dolnośląskim, lubelskim, małopolskim, podkarpackim, śląskim i świętokrzyskim, poniesionych na wykonanie prac scaleniowych;
- 2 925 zł na 1 ha gruntów objętych postępowaniem scaleniowym w pozostałych województwach, poniesionych na wykonanie prac scaleniowych;
- 9 000 zł na 1 ha scalanych gruntów w województwach dolnośląskim, lubelskim, małopolskim, podkarpackim, śląskim i świętokrzyskim, poniesionych na wykonanie zagospodarowania poscaleniowego;
- 8 550 zł na 1 ha scalanych gruntów w pozostałych województwach, poniesionych na wykonanie zagospodarowania poscaleniowego.

Pierwsze nabory wniosków o przyznanie pomocy planowane są w III kwartale 2024 r.

Ponadto, zgodnie z art. 24 ust. 10 i 11 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2024 r. poz. 589), w 2023 roku KOWR kontynuował udzielanie pożyczek (tzw. pożyczek innowacyjnych) ze środków uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu

WRSP z przeznaczeniem środków na finansowanie działań dotyczących skupu, przechowywania lub przetwarzania produktów rolnych, a także działań innowacyjnych i rozwojowych związanych z rozwojem w zakresie produkcji roślinnej, zwierzęcej, przetwórstwa rolno-spożywczego lub modernizacji i powiększenia gospodarstw rolnych. Beneficjentami pożyczek mogli być:

- rolnicy indywidualni w rozumieniu ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego, prowadzący gospodarstwa rodzinne w rozumieniu ww. ustawy,
- osoby fizyczne lub osoby prawne mające miejsce zamieszkania/siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, które, od co najmniej 5 lat prowadzą działalność gospodarczą w rolnictwie w zakresie produkcji roślinnej, zwierzęcej, skupu, przechowywania lub przetwórstwa rolno-spożywczego.

Maksymalna kwota pożyczki wynosiła 500 tys. zł, a w przypadku zadań związanych z zakupem nieruchomości – 3,5 mln zł. Oprocentowanie pożyczek innowacyjnych jest zmienne i w stosunku rocznym stanowiła równowartość stopy bazowej ogłaszanej w komunikacie Komisji Europejskiej powiększonej, co najmniej o 1 punkt procentowy. W latach 2018–2023 do KOWR wpłynęło łącznie 90 wniosków o udzielenie pożyczki tzw. innowacyjnej, podpisano z beneficjentami 21 umów o udzielenie pożyczek i wypłacono ogółem 5,2 mln zł.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizuje również zadania wynikające z ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz. U .2024 poz. 423 t.j.). Ustawa ta reguluje obrót nieruchomościami rolnymi na rynku prywatnym oraz nakłada na ich nabywców określone obowiązki oraz ograniczenia.

Uregulowania wynikające z tej ustawy stanowią jeden z elementów polityki rolnej państwa prowadzonej m.in. w trosce o zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego obywateli oraz sprzyjanie rozwojowi obszarów wiejskich. Celem ustawy jest wzmocnienie ochrony i rozwoju gospodarstw rodzinnych, zapewnienie właściwego zagospodarowania ziemi rolnej w Rzeczypospolitej Polskiej oraz wspieranie zrównoważonego rolnictwa prowadzonego w zgodzie z wymogami dobrej praktyki rolniczej i ochrony środowiska.

Pytanie nr 4. Jakie inicjatywy są realizowane, aby przyspieszyć proces dezagraryzacji lokalnych gospodarstw na obszarach wiejskich?

Pytanie nr 5. Jakie programy rządowe wspierają rozwój przedsiębiorczości i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy w gminach wiejskich i małych miastach?

Sektor małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) przetwórstwa rolno-spożywczego jest ważnym źródłem zatrudnienia dla mieszkańców obszarów wiejskich i małych miast. Okres pandemii zwiększył bezrobocie i w wielu przypadkach uniemożliwił utrzymanie i tworzenie nowych miejsc pracy. Należy wskazać, że ważne jest również tworzenie nowych zakładów przetwórczych. W efekcie generuje to nowe miejsca pracy zarówno we wspieranych

przedsiębiorstwach, jak i w ich otoczeniu gospodarczym, w tym w sektorze rolnym.

W odpowiedzi na ww. problemy, w ramach inwestycji A1.4.1 Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO), Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) uruchomiła nabór wniosków na:

- wsparcie MŚP prowadzące działalność w zakresie przetwórstwa lub wprowadzania do obrotu produktów rolnych, rybołówstwa lub akwakultury, (17.10-18.11.2022) - w naborze złożono ponad 2 tys. wniosków na łączną kwotę ponad 6 mld zł.
- tworzenie lub modernizację centrów przechowalniczo-dystrybucyjnych lub rolno-spożywczych rynków hurtowych (1-30.06.2023 r.), gdzie oprócz MŚP o wsparcie mogły ubiegać się duże przedsiębiorstwa – w naborze złożono blisko 900 wniosków na łączną ponad 4,5 mld zł.

Ponadto, w ramach inwestycji A1.4.1 KPO ARiMR uruchomiła 2 nabory wniosków na tzw. „małe przetwórstwo”, w ramach których rolnicy lub rybacy mogli ubiegać się o wsparcie na przetwarzanie lub wprowadzanie do obrotu produktów rolnych, spożywczych, rybołówstwa lub akwakultury, w tym na rozpoczęcie działalności w tym zakresie. Wspierane mogły być m.in. przedsięwzięcia związane z rolniczym handlem detalicznym (RHD), działalnością marginalną, lokalną i ograniczoną (MOL), sprzedażą bezpośrednią. Dzięki tym przedsięwzięciom zakłada się, że zostaną utworzone dodatkowe miejsca pracy na obszarach wiejskich, nie tylko w sektorze drobnego przetwórstwa, ale także w otoczeniu biznesowym, co pozytywnie wpłynie na wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.

Dodatkowo, w procesie II rewizji KPO zaproponowano zwiększenie o 600 mln EUR budżet inwestycji A1.4.1 KPO. Środki te planuje się przeznaczyć m.in. na: wsparcie dla rolników i rybaków na rozpoczęcie lub rozwój działalności z zakresu przetwórstwa (na tzw. „małe przetwórstwo”); zwiększenie środków na przedsięwzięcia zgłoszone do objęcia wsparciem przez MŚP przetwórstwa rolno-spożywczego oraz zwiększenie środków w naborze na tworzenie lub modernizację centrów przechowalniczo-dystrybucyjnych i rolno-spożywczych rynków hurtowych.

Należy również wskazać, że propagowanie lokalnych, tradycyjnych czy sezonowych produktów pogłębia spójność społeczną (konsumentów, producentów i sprzedawców), a także przyczynia się do poprawy stanu środowiska naturalnego. Im krótszy jest łańcuch dostaw, tym łatwiej jest zachować i przekazać autentyczność i oryginalność żywności, jeśli chodzi o jej przynależność kulturową, tradycyjne metody produkcji i pochodzenie składników.

Ważnym sposobem poprawy pozycji producenta rolnego w łańcuchach jest przede wszystkim rolniczy handel detaliczny (RHD). Działalność ta polega na produkcji żywności pochodzącej w części z własnej uprawy, hodowli lub chowu

podmiotu działającego na rynku spożywczym i zbywaniu takiej żywności konsumentowi końcowemu lub do zakładów prowadzących handel detaliczny z przeznaczeniem dla konsumenta finalnego.

W ramach tzw. „programów premiowych” finansowanych przy pomocy środków UE, na rozwój przedsiębiorczości i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy w gminach wiejskich, była udzielana pomoc w ramach poddziałania 6.2 „Pomoc na rozpoczęcie pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich” objętego PROW. Pomoc była przyznawana w formie premii w wysokości wskazanej przez wnioskodawcę i uzależnionej od liczby planowanych do utworzenia miejsc pracy, odpowiednio:

- 150 000 zł, jeżeli operacja przewiduje utworzenie co najmniej 1 miejsca pracy;
- 200 000 zł, jeżeli operacja przewiduje utworzenie co najmniej 2 miejsc pracy;
- 250 000 zł, jeżeli operacja przewiduje utworzenie co najmniej 3 miejsc pracy.

Pomoc była przyznawana na operację związaną z:

- podejmowaniem pozarolniczej działalności gospodarczej po raz pierwszy;
- podejmowaniem pozarolniczej działalności gospodarczej ponownie po upływie co najmniej 24 miesięcy od dnia jej ostatniego zawieszenia lub zakończenia, poprzedzających dzień złożenia wniosku o przyznanie pomocy;
- rozszerzeniem przedmiotu prowadzonej działalności pozarolniczej o rodzaj działalności określonej kodem Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) na poziomie podklasy podejmowany po raz pierwszy albo ponownie po upływie co najmniej 24 miesięcy od dnia wykreślenia kodu Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) na poziomie podklasy określającego dany rodzaj działalności z Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, poprzedzających dzień złożenia wniosku o przyznanie pomocy.

Miejsce wykonywania działalności pozarolniczej zostało ograniczone do miejscowości należącej do: gminy wiejskiej lub gminy miejsko-wiejskiej, z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tysięcy mieszkańców, lub gminy miejskiej, z wyłączeniem miejscowości liczących powyżej 5 tysięcy mieszkańców. Za koszty, które mogły zostać objęte premią były uznawane te, które zostały poniesione w związku z realizacją inwestycji w środki trwałe i inne związane z działalnością pozarolniczą opisaną kodem PKD, na realizację, których wystąpiono o pomoc w jednym wniosku o przyznanie pomocy. Pomoc przyznawano, jeżeli biznesplan zapewniał zgodność szacunkowych wartości planowanych inwestycji w środki trwałe z cenami rynkowymi oraz przewidywał:

- wydatki w kwocie stanowiącej co najmniej 100% kwoty pomocy, w tym inwestycje w środki trwałe o szacunkowej wartości równej co najmniej kwocie stanowiącej 70% kwoty pomocy, które zapewnią uzyskanie najlepszych efektów z danych nakładów;

- zakup wyłącznie nowych maszyn, urządzeń, środków transportu oraz wyposażenia, przy czym planowane wydatki na zakup samochodu osobowego nie mogą stanowić więcej niż 50% kwoty pomocy;
- utworzenie co najmniej jednego miejsca pracy, związanego bezpośrednio z podejmowaną działalnością pozarolniczą objętą pomocą;
- że działalność jest dochodowa.

Podobnie, w ramach PS WPR 2023-2027, interwencja LEADER/RLKS ukierunkowana jest na budowanie lokalnej tożsamości bazującej na aktywizacji społecznej i przy wykorzystaniu miejscowych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności wiejskich, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych.

Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) jest obecnie narzędziem, które umożliwia zastosowanie inicjatywy Leader także w ramach pozostałych funduszy UE, w oparciu o wspólną podstawę prawną (wielofunduszowość). Rozwiązanie to po raz pierwszy wprowadzono w perspektywie 2014-2020. Wielofunduszowość, w pełnej formule w perspektywie 2014–2020, wdrażały dwa województwa: kujawsko-pomorskie i podlaskie. W obecnej perspektywie (2021-2027) wielofunduszowość wdraża 10 województw: kujawsko-pomorskie, lubuskie, małopolskie, podkarpackie, podlaskie, pomorskie, śląskie, świętokrzyskie, wielkopolskie oraz zachodniopomorskie.

W PS WPR 2023-2027 wsparcie w ramach interwencji LEADER/RLKS udzielane będzie na operacje mające na celu:

1. rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez: podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne; rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej;
2. rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia lub rozwijania: gospodarstw agroturystycznych; zagród edukacyjnych; gospodarstw opiekuńczych;
3. rozwój współpracy poprzez tworzenie lub rozwijanie krótkich łańcuchów żywnościowych;
4. poprawę dostępu do usług dla lokalnych społeczności, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych oraz operacji w zakresach wymienionych punktach 1-3;
5. przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi;
6. poprawę dostępu do małej infrastruktury publicznej;
7. kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości, a także wzmacnianie

programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego,
z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych;

8. włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji;
9. ochronę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi.

W zależności od zakresu operacji, wsparcie będą mogły otrzymać: osoby fizyczne, w tym wykonujące działalność gospodarczą; osoby prawne, w tym organizacje pozarządowe, jednostki sektora finansów publicznych, mikro- i małe przedsiębiorstwa lub LGD w ramach projektów grantowych lub operacji własnych oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną.

Wsparcie udzielane będzie w formie dotacji w postaci ryczałtu w zakresie:

1. podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne, tworzenia gospodarstw agroturystycznych, zagród edukacyjnych oraz gospodarstw opiekuńczych – do wysokości 150 tys. zł,
2. tworzenia krótkich łańcuchów żywnościowych – do wysokości 350 tys. zł,
3. projektów grantowych do wysokości 500 tys. zł, przy czym wysokość pojedynczego grantu:
 - na sfinansowanie przygotowania jednej koncepcji inteligentnej wsi, indykatoryjna kwota jednostkowa wynosi 4 tys. zł,
 - na przygotowanie projektu partnerskiego wynosi:
 - do 50 tys. w przypadku projektu partnerskiego z podmiotem z obszaru innej LSR z Polski,
 - do 150 tys. zł – w przypadku międzynarodowego projektu partnerskiego (z podmiotem z obszaru innej LSR z innego kraju),
 - w pozostałych zakresach zadań objętych grantami - ustalana będzie na bazie projektu budżetu (art. 83 ust. 1 lit. c oraz ust. 2 lit. b); maksymalna kwota zostanie określona w oparciu o dane historyczne.

W pozostałych przypadkach (w tym na operacji własne) wsparcie będzie miało formę dotacji w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych do wysokości 500 tys. zł. Intensywność wsparcia będzie wynosiła do:

- do 65% kosztów kwalifikowalnych, z wyłączeniem operacji realizowanych w ramach rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych,
- do 85% kosztów kwalifikowalnych w przypadku operacji realizowanych w ramach rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych,
- do 100% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku podmiotów innych niż jednostki sektora finansów publicznych,

- do 75% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku jednostek sektora finansów publicznych, z czego pomoc finansowa z EFRROW wynosi maksymalnie 55% kosztów kwalifikowalnych, a pozostałe 20% kosztów kwalifikowalnych ze środków budżetu państwa.

Od 2016 r. MRiRW realizuje projekt „Odpoczywaj na wsi”, który finansowany jest z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Głównym celem projektu jest kreowanie wizerunku obszarów wiejskich, jako turystycznego rynku oferującego zróżnicowane i całoroczne atrakcje oraz podnoszenie rangi turystyki wiejskiej, w tym agroturystyki, w środowisku sektora turystycznego. Efektem działań informacyjnych, edukacyjnych i promocyjnych w ramach projektu jest wymiana wiedzy pomiędzy podmiotami uczestniczącymi w rozwoju obszarów wiejskich oraz wzrost zainteresowania turystyką wiejską wśród konsumentów, co wpływa bezpośrednio na wspieranie włączenia społecznego, ograniczenie ubóstwa i rozwój gospodarczy na obszarach wiejskich. Projekt „Odpoczywaj na wsi” jest istotnym przejawem wsparcia przedsiębiorczości na wsi. Zakłada się kontynuację projektu w kolejnych latach.

W zakresie wspierania przedsiębiorczości na terenach wiejskich od 2018 roku funkcjonuje ustawa z dnia 9 listopada 2018 r. o kołach gospodyń wiejskich (Dz.U. z 2018 r., poz. 2212, z późn. zm.). Ustawa określa formy i zasady dobrowolnego zrzeszania się w kołach gospodyń wiejskich, tryb ich zakładania oraz organizację kół gospodyń wiejskich działających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Ustawa dała kołom możliwości takie jak:

- uzyskanie osobowości prawnej,
- możliwość prowadzenia uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów (UEPIK),
- możliwość prowadzenia działalności gospodarczej,
- możliwość ubiegania się o środki finansowe w ramach konkursów i dotacji,
- brak konieczności posiadania kasy fiskalnej,
- opieka Pełnomocnika ARiMR do spraw kół gospodyń wiejskich w biurach powiatowych Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- możliwość otrzymania pomocy finansowej raz w roku kalendarzowym.

Na podstawie ustawy realizowana jest także pomoc finansowa z budżetu państwa dla kół gospodyń wiejskich na realizację celów statutowych. Pomoc finansowa udzielana jest kołom gospodyń wiejskich wpisanym do Krajowego Rejestru Kół Gospodyń Wiejskich prowadzonego przez ARMiR. 25 marca br. uruchomiony został nabór wniosków o przyznanie pomocy finansowej na rok 2024.

KGW otrzymane wsparcie mogą przeznaczyć na realizację celów statutowych, związanych w szczególności z:

- prowadzeniem działalności społeczno-wychowawczej i oświatowo-kulturalnej w środowiskach wiejskich;
- prowadzeniem działalności na rzecz wszechstronnego rozwoju obszarów wiejskich;
- wsparciem rozwoju przedsiębiorczości kobiet;
- inicjowaniem i prowadzeniem działań na rzecz poprawy warunków życia i pracy kobiet na wsi; upowszechnianiem i rozwijaniem form współdziałania, gospodarowania i racjonalnych metod prowadzenia gospodarstw domowych;
- reprezentowaniem interesów środowiska kobiet wiejskich wobec organów administracji publicznej;
- rozwijaniem kultury ludowej, w tym w szczególności kultury lokalnej i regionalnej.

Rolnicy, którzy chcą wesprzeć budżet domowy dodatkowymi środkami mają możliwość jednoczesnego prowadzenia działalności rolniczej i pozarolniczej działalności gospodarczej bez utraty statusu ubezpieczeniowego w KRUS. Z uwagi jednak, że taka możliwość stanowi wyjątek od generalnych zasad ubezpieczeniowych, rozwiązanie to zostało obwarowane dodatkowymi wymaganiami, takimi jak m.in.: kwota graniczna (tj. kwota należnego podatku dochodowego za poprzedni rok podatkowy od przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej, przekroczenie której skutkuje wyłączeniem rolników lub domowników, prowadzących dodatkowo pozarolniczą działalność gospodarczą lub współpracujących przy prowadzeniu tej działalności, z ubezpieczenia społecznego rolników i objęcie ich ubezpieczeniem społecznym w systemie powszechnym), czy też wymagany okres podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników przed rozpoczęciem prowadzenia oprócz działalności rolniczej dodatkowo działalności pozarolniczej. W ten sposób ograniczana jest możliwość nabywania prawa do świadczeń emerytalno-rentowych rolniczych przez osoby, które stać na opłacanie składek w powszechnym systemie ubezpieczeniowym, gdzie świadczenia są pochodną opłacanych składek bez udziału budżetu państwa w ich finansowaniu.

W Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi trwają obecnie prace nad rozwiązaniami prawnymi w zakresie prowadzenia gospodarstw opiekuńczych. Gospodarstwa opiekuńcze, to forma rolnictwa społecznego, łącząca czynne gospodarstwo rolne z profesjonalnymi usługami społecznymi w zakresie opieki. Ich prowadzeniem zajmują się rolnicy lub domownicy gospodarstw rolnych. Klientami tego typu gospodarstw są osoby potrzebujące wsparcia, głównie seniorzy. W ramach gospodarstw opiekuńczych podopieczni korzystają z różnego rodzaju form wsparcia oraz terapii z udziałem zwierząt. Gospodarstwa opiekuńcze są odpowiedzią na wyzwania związane ze starzejącym się społeczeństwem na obszarach wiejskich i mogą być źródłem dodatkowych dochodów dla rolników. Więcej informacji o gospodarstwach opiekuńczych na obszarach wiejskich znajduje się na stronie: <https://growid.pl>

Ponadto, w programie Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 współfinansowanym ze środków EFS+ studenci ostatniego roku studiów, absolwenci szkół wyższych poszukujący pracy, osoby bezrobotne i osoby o niskich dochodach mogą ubiegać się o pożyczki na podjęcie działalności gospodarczej. Projekt jest wdrażany w formie instrumentu finansowego przez Bank Gospodarstwa Krajowego (fundusz powierniczy) oraz wybrane przez niego w zamówieniu publicznym instytucje finansowe (podmioty wdrażające fundusze szczegółowe – zgodnie z rozporządzeniem ogólnym). Łączna wartość tego projektu to 674 mln zł. Zakłada się, że z pożyczek skorzysta 6900 osób.

Dodatkowo, w programach regionalnych ze środków EFS+ w ramach projektów powiatowych urzędów pracy udzielane jest wsparcie w postaci bezzwrotnych dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Wsparcie udzielane jest osobom zarejestrowanym jako bezrobotne, w tym osobom młodym, na zasadach określonych w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Pytanie nr. 6. Jakie działania podejmuje rząd, aby zwiększyć poziom wykształcenia i kwalifikacji zawodowych mieszkańców tych regionów?

Jedną z kluczowych inicjatyw, którą realizuje Rząd w ramach funduszy UE są Kluby Rozwoju Cyfrowego finansowane z programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego na lata 2021-2027 (FERS). Mają to być ośrodki aktywizacji cyfrowej lokalnej społeczności (w szczególności osób dorosłych), tworzone przez gminy. Celem funkcjonowania Klubów będzie rozwijanie świadomości i chęci wejścia w „świat cyfrowy”, korzystania z komputera i internetu, a także pomoc w nabywaniu umiejętności, aby robić to w sposób bezpieczny. Edukatorzy, zatrudnieni w Klubach, będą udzielali doraźnych porad, dotyczących zgłaszanych problemów i potrzeb (np. jak wysłać pismo do urzędu przez ePUAP czy skorzystać z e-recepty), a także będą prowadzili szkolenia w zakresie podstawowych umiejętności cyfrowych. Szczególny nacisk edukatorzy będą kładli na wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym – czyli m.in. mieszkańców obszarów wiejskich, osób starszych czy osób z niepełnosprawnościami lub szczególnymi potrzebami.

Podniesienie poziomu kompetencji cyfrowych w społeczeństwie będzie skutkowało m.in. lepszym dostępem do różnego rodzaju e-usług (np. możliwość załatwienia sprawy urzędowej przez internet, bez konieczności dotarcia do urzędu), dalszego kształcenia (dzięki możliwości skorzystania z dostępnych na rynku szkoleń on-line), a także otworzy lepsze możliwości zatrudnienia (kompetencje cyfrowe w wielu zawodach są niezbędne).

Ze środków EFS+ w programach regionalnych zarządzanych przez poszczególne urzędy marszałkowskie, istnieje możliwość uzyskania dofinansowania wsparcia szkoleniowego pracowników zgodnie z potrzebami pracodawców. W tym zakresie obowiązuje system popytowy, a więc zgodny z potrzebami pracodawcy. Oznacza to, że co do zasady tematy szkoleń nie są definiowane z góry. Dofinansowanie szkoleń odbywa się przez Bazę Usług Rozwojowych - pracodawca wybiera z dostępnej w Bazie oferty szkolenie, które najbardziej

odpowiada potrzebom jego pracowników, a następnie dostaje dofinansowanie. Wykonawcami szkoleń mogą być wyłącznie podmioty zarejestrowane w Bazie. Na tych samych zasadach, a więc w ramach systemu popytowego, ze szkoleń dostępnych w Bazie Usług Rozwojowych mogą korzystać osoby indywidualne zainteresowane podnoszeniem kompetencji lub uzyskiwaniem kwalifikacji z własnej inicjatywy. Wsparcie EFS+ w tym zakresie zaplanowane jest we wszystkich regionach.

Pytanie nr 7. Jakie środki są przewidziane na zwiększenie mobilności zawodowej mieszkańców obszarów wiejskich i małych miast?

Osoby bierne zawodowo i z grup zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, takie jak np. korzystające ze świadczeń pomocy społecznej, opuszczające pieczę zastępczą, osoby z niepełnosprawnościami, osoby w kryzysie bezdomności, opuszczające placówki opieki instytucjonalnej, należące do społeczności marginalizowanych (tj. Romowie) mogą być wspierane przez jednostki pomocy społecznej lub inne podmioty, takie jak organizacje pozarządowe w projektach finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS +) w ramach programów regionalnych Polityki Spójności UE w zakresie aktywizacji zawodowej i społecznej. Działania te mają na celu nabycie, odbudowę lub podtrzymanie umiejętności dotyczących uczestniczenia w życiu społecznym, funkcjonowania w miejscu pracy, zapobiegające ubóstwu oraz procesom marginalizacji.

Przykładem działania Rządu, które jest kierowane do słabszych samorządów i sprzyja zwiększeniu mobilności zawodowej mieszkańców obszarów wiejskich i małych miast, jest również program Aktywny Maluch (wcześniejsza nazwa: Maluch+), w ramach którego podejmowane są działania w zakresie wsparcia i rozwoju systemu opieki nad dziećmi do lat 3. Program łączy w sobie różne źródła finansowania, czyli dofinansowanie krajowe ze środkami z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+) w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS) oraz środkami z Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO). Na ten cel przeznaczono środki w wysokości blisko 6,5 mld zł, co pozwoli na stworzenie ponad 102 tys. nowych miejsc opieki nad najmłodszymi dziećmi. Realizacja programu opiera się o wspólne zasady i uproszczoną formę aplikowania o środki. Preferencje w pozyskaniu środków mają gminy, w szczególności te, na terenie których nie funkcjonuje żadna instytucja opieki nad dziećmi do lat 3 (tzw. białe plamy). Ze środków KPO finansowane są działania inwestycyjne dot. tworzenia nowych miejsc opieki (m.in. budowa lub remont budynków), natomiast z EFS+ wspierane będą z kolei działania dot. utworzenia i funkcjonowania miejsc opieki w początkowym okresie (tj. przez pierwsze 36 miesięcy).

Pytanie nr 8. Jakie są plany rządu dotyczące zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej regionów zagrożonych trwałą marginalizacją?

Działania rozwojowe podejmowane na rzecz regionów zagrożonych trwałą marginalizacją, które są położone głównie w pasie północnej i wschodniej Polski,

będą obejmowały przedsięwzięcia w zakresie stałego podnoszenia atrakcyjności inwestycyjnej, wzmacniania konkurencyjności regionalnych gospodarek i długofalowego pobudzenia aktywności ekonomicznej w wymiarze ponadregionalnym. W tym zakresie wspierane są m.in. następujące działania:

- współpraca ponadregionalna między uczelniami w zakresie badań naukowych i tworzenia oferty edukacyjnej komplementarnej do działań uczelni spoza regionu (krajowych i zagranicznych), w celu podniesienia jakości kształcenia i prowadzonych badań, lepszego dostosowania profilu kształcenia do potrzeb rynku pracy oraz współpraca między sektorem nauki i przedsiębiorstw,
- rozwój innowacji gospodarczych i technologii informacyjno-komunikacyjnych,
- uzupełnienie braków w wyposażeniu infrastrukturalnym, w tym infrastruktury dostępu do szerokopasmowego Internetu, m.in. w celu zwiększenia poziomu wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych,
- poprawa dostępności transportowej zewnętrznej i wewnętrznej poprzez rozbudowę połączeń do granic kraju, makroregionu, jak również w granicach makroregionu, jak i pomiędzy mniejszymi miejscowościami a ośrodkami regionalnymi oraz rozwijanie i integrowanie systemów transportu zbiorowego, w tym miejskiego,
- tworzenie wspólnej, komplementarnej oferty gospodarczej, opartej o endogeniczne potencjały makroregionu, w tym inteligentne specjalizacje oraz promocję gospodarczą regionów z Polski wschodniej,
- działania na rzecz obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, jak też opartych o potencjał uzdrowiskowy i walory kulturowe stanowiące o ich wysokiej atrakcyjności turystycznej, m.in. na potrzeby srebrnej turystyki oraz tworzenie oferty turystycznej, kulturalnej bazującej na walorach regionu,
- podejmowanie działań na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska (w tym dostosowanie/adaptacja do zmian klimatu),
- rozwój przedsiębiorczości, w tym start-upowej,
- wzmacnianie kapitału społecznego oraz tworzenie zachęt i wzmacnianie procesu sieciowania i tworzenia partnerstw międzysektorowych i terytorialnych (w ramach MOF, miejsko-miejskich i miejsko-wiejskich), w tym wspieranie inicjatyw na rzecz poprawy jakości życia,
- wzrost aktywności zawodowej mieszkańców.

Ponadto, ważnym aspektem działań dotyczących zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej regionów zagrożonych trwałą marginalizacją jest fakt, że w wyniku wojny na Ukrainie część województw wschodniej Polski utraciło korzyści płynące z możliwości współpracy ze swoimi wschodnimi sąsiadami, jak również na skutek agresji rosyjskiej na Ukrainę oraz wojny hybrydowej na granicy polsko-

białoruskiej - regiony te stały się mniej atrakcyjne dla potencjalnych inwestorów. Konsekwencje obecnej sytuacji geopolitycznej, w szczególności dotyczą gmin przygranicznych, co niewątpliwie wpływa na ich sytuację społeczno-gospodarczą, a także zmusza do przededefiniowania priorytetów rozwoju i szukania nowych ścieżek wzrostu. Dlatego też, atrakcyjność inwestycyjna regionów zagrożonych trwałą marginalizacją jest wspierana w ramach programów krajowych, takich jak FEPW, gdzie Polska wschodnia otrzymuje środki finansowe na projekty infrastrukturalne, edukacyjne, zdrowotne oraz rozwój przedsiębiorczości. Fundusze te pomagają poprawić warunki życia i pracy, co jest kluczowe dla przyciągania inwestycji. Zwiększeniu atrakcyjności inwestycyjnej regionów sprzyjają także działania realizowane zarówno w ramach programów regionalnych Polityki Spójności 2021-2027, programów Wspólnej Polityki Rolnej, jak i ww. programów wieloletnich i inicjatyw finansowanych ze środków budżetu państwa.

Ponadto, w Polsce wschodniej funkcjonują Specjalne Strefy Ekonomiczne, które oferują ulgi podatkowe oraz inne zachęty dla inwestorów, np. Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna, Tarnobrzaska Specjalna Strefa Ekonomiczna. W Polsce Wschodniej działają również parki technologiczne, inkubatory przedsiębiorczości oraz klastry przemysłowe, które wspierają innowacyjne projekty i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Przykładem jest Wschodni Akcelerator Biznesu.

Obok działań inwestycyjnych, podejmowane są również inicjatywy, których celem jest rozwój kompetencji i umiejętności samorządów lokalnych m.in. z obszarów wiejskich i małych miast do współpracy w partnerstwach JST, planowania strategicznego i realizacji projektów rozwojowych. W latach 2020-2023 wdrożono 3-letni projekt doradczy finansowany z Polityki Spójności pod nazwą Centrum Wsparcia Doradczego, w ramach którego ponad 700 samorządów lokalnych z 76 partnerstw z całej Polski, w tym z regionów Polski północnej i wschodniej uzyskało profesjonalne doradztwo rozwojowe. Wspierano dwa kluczowe obszary kompetencji samorządów. Pierwszy obszar dotyczył umiejętności w zakresie projektowania i przyjęcia strategii terytorialnych partnerstw JST. Drugi obszar, to wzmocnienie potencjału administracji lokalnej w zakresie kluczowych kompetencji zarządczych i specjalistycznych. Ważnym aspektem projektu była także promocja korzyści ze współpracy i angażowanie partnerów społeczno-gospodarczych i organizacji pozarządowych do wspólnej pracy nad kreowaniem rozwoju partnerstwa. Szczegółowe informacje o projekcie są dostępne na stronie: <https://cwd.info.pl/>

Z poważaniem

Katarzyna Pełczyńska-Naęcz

/podpisano elektronicznie/